

29. oktober 2019

UKA2019/14

Nunanut Allanut tunngusutigut naalackersuinikkut ingerlatsineq pillugu nassuiaat 2020
(Nunanut Allanut Nukissiuuteqarnermullu Naalackersuisoq)

Siullermik Siumumiit Nunanut Allanut Naalackersuisoq qutsavigissavarput nassuiaat imartooq matumani saqqummiunneqartoq pillugu. Tamannalu Siumumiit imaattumik qaaseqarfigissavarput.

Siumumiit pingaartittuarparput nunatta naalagaaffeqatigiiffiup iluani suleqataalluarnissaa, naalagaaffeqatigiiffimmut nunat ilaasortaasut pingasuusut Danmarkip Kalaallit nunatta aammalu Savalimmiut.

Naluneqanngitsut nualluussuarmik Covid-19-mik taagorneqartumik tamatta nunarsuarmioqataasutut eqqugaqqavugut. Soorunalimi aamma aningaasarsiornikkut annertuumik eqqugaasunut aamma ilaavugut. Taamaakkaluortoq Siumuminngaaniit qujassutigissavarput sapinngisamik Naalackersuisugut naalagaaffeqatigigullu suleqatigiilluarlutik Kalaallit nunatsinni innuttaasuusut peqqinnissaat pingaartingaarlugu killerlersuinerit ataavartumik suleqatigiiffigimmassuk. Siumuminngaaniit neriuutigilluinnarparput nunarsuarmioqatitta nualluussuup akiuussutissaanik nassaarnissaat suleqatigiilluarlutik siunissami ungasinngitsumik iluatsifigiumaaraat.

Siumuminngaaniit arajutsisimanngilarput Nunarput nunanit allanit soqutigineqarnerata annertunerulersimanagera, Naalackersiusut siulittaasuata oqalugiarnerninik nunarput tatiginartutut suaruteqarnera Siumumiit nuannaarutigalugu oqaatigissuarput. Ukioq kingulleq USA-p præidentia, Donald Trump, nunarput pisiariniarlugu oqariaartuuteqarpoq. Qujanartumik tupigisassaannngitsumik paatsuugassaannngitsumillu neqeroorut Naalackersuisut siulittaasuaninngaaniit itigartinneqarpoq. Trump-ip taamatut iliornerminik aamma uppersiinnarpaa nunarput nunanit allanit soqutigineqarnera annertunerulersimasoq. Tusagassiutigut aamma atuarsinnaavarput Russit, Kiinamiullu nunatsinni aallartitaqarfimmik pilersitsinissaq soqutigigalugu oqariartuuteqartut. Kina-mullu tunngasortaa naalackersuisut suleqatigiilluarnermikkut piviusunngoraluttuinnartoq Siumumiit nuannaarutigalugu oqaatigissuarput. Kiisalu aamma tuluit nunaanni nunatsinniit sinniisuutitaqalernissamik ujartuinissaannik kaammattussavagut.

Ukioq manna USA aallarteqarfimmi Nuummi pilersitsipput. Ukiuni 67-ni sinniisuutitaqartoqarnani pilersitseqqinnera Siumut-miit nuannaarutigivarput tikilluaqqullugillu. Sinniisoqartitsinerup Siumumiit naatsorsuutigaarput suleqatigiinnermik pitsaanerusumik kinguneqartussa q nunatsinnut. Pituffik eqqarsaatigalugu Siumut-miit soqutigilluagarput pingaartutullu isigisarput USA-p

sakkutooqarfimmik atuinera nunatsinni aningaasatigut pitsaanerpaamik inissinneqarnissaanik toqqammaveqartussa, massakkut uppernarseqqikkatsigu aningaasatigut nunatsinni isaatitsissutigisinnaanera Naalackersuisut USA-lu suleqatigiilluarnermikkut takussutissaq kusanartoq angoqqikkaat. Camp century pillugu Naalackersuisut aammaarluta kaammattorusuppagut pitsaanerpaq nunatsinnut avatangiisitsinnullu anguniarlugu suleqatigiinneq nangeqqeqqullugu.

Siumumiit nuannarutigivarput nunanut allanut niuveqateqarnitta siunissami nukittorsarneqarnissaanut takussutissaqartumik killiffeqalersimagatta. Tamanna Royal Artic Line-ip pitsaanerumik nunanut allanut suleqateqalerneratigut takussutissaavoq. Tassa Island-mi eimskip nunarsuarmioqatitsinnut eqaannerumik assartuisinnaalerneratigut. Tamannalu kalaallit nunatta kangianiittumut (tunumi taaneqartartumi) malunniutereenera Siumut-miit nuannaarutigivarput. Siunissarlu eqqarsaatigalugu Royal Artic Line-ip arsartuisarnera akinut apparsaataasinnaaneranik ugartuijuarnissaannik Naalackersuisut kaammattorusuppagut.

Siumup ilisimaarilluinnarpaa nunanut allanut suleqartuarneq pitsaasunik ineriartorfiulluartartoq. Taamaammatt USA-mi New York-mi sinniisoqarniarnermik suliniuteqarneq pimoorusamik anguniarneqaqqissasoq kisaatigilluinnarparput. Assartuinikkummi imarpikkut silarsuarmut ammaakkiartornitsinni New York-imi sinniisoqarsinnaaneq pingaartutut inissisimasinnaanera Siumumiit naatsorsuutigilluinnaratsigut.

Siumup pingaartippai IWC-mi NAMMCO-milu suleqatigiinnerit. Siumut isumaqarpoq tungaviumik pingaaruteqartoq malunnarsisissallugu uagut Kalaallit naggueqatittalu Avannaarsuarmioqatitta inuiattut immikkut ilisarnaatitta ilagigaat uumasut nunamiittut imaaniittullu inuussutigigatsigit pinngitsoorumanagillu. Taamaattumik pingaaruteqarluinnarpoq isumalluutit inuunitsinni tungavigisatta siunissamissaq tamanut iluaqutaasussamik nungusaataangitsumik aqunneqarnissaat. Taamaattumik pisariaqartuarpoq nunarsuarmioqatitsinnut paasitissallugu inuppasuarnut aningaasaqarnikkut tungaviummata misilittakkagut, ilisimasagut inooriaaserpullu aallaavigalugit - anersaakkut, kulturikkut aningaasaqarnikkullu.

Covid-19 nalaani soorunalimi aamma nunatta piniartortaannut ilungersunarsimanera Siumumiit ilisimaarilluinnarparput. Cites-sillu killilersuinerana nunatta malissallugu aalajangiiffiginikuusaa unamminartorpassuarnik ukiuni kingullerni malunnarsiartornera Siumumiit nassuerutigissavarput. Allaat nunatta ilaanni piffinni arferit mattaat naalagaaffeqatitsinnut – danmarkimut - ilaqtannut nassuteqqusaanginnerat kipiluttunarsiartornerat pissutigalugu Naalackersuisut kaammattorusuppagut periarfusinnaasunik ujaaseqqullugit.

Tuluit nunaat Brexit nunatsinnut sunniuteqartorujussuusoq Siumumiit arajutsisimannngilarput. Ukiorpassuarni nunatta aningaasatigut isaatitsissutigineqartartut tuluit nunaatigoortarnerat kusanartutut isigivarput. Nunattalu ukiuni suli arlaqartuni aalisagaatigut isumalluutaanissaat aningaasaqarnitsinnut Siumumiit naatsorsuutigaarput. Taamaammat naatsorsuutigivarput Naalackersuisugut Siumuminngaaniit sulilluarsimanerat qujassutigalugu nangeqqittumik isumaqatigiinniarneq pitsaanerpaamik inissisimanissaa ujartorlugu sulilluaqqikkumaartut.

Naalackersuisutsinnut Siumumiit kaammattuutigissuarput qalasersuaq avannarliup aakkiartorneratigut umiarsuarnut assartuutinut angisuunut aqcutit ammaanqartussaassammata siunissami aggersuni, piareersaaffigineqarluarnissaanik nunat attuumassuteqartussat suleqatigiilluassagaat. Sillimaniarneq nunatsinnut avatangiisitsinnullu pitsaanerpaamiitsinniissaanik isumannaqqullugu. Nunatsinnullu aningaasatigut isaatitsissutigineqarsinnaanera periarfissaqarluartut Siumumiit Naalackersuisut periarfissarsiorluarnissaanik kaammattorusuppagut.

Nunarsuarmioqataanitsinnik qarasaasiakkut attaveqartarnitsigut ineriartornerput Kalaallit nunatsinni sukkasuumik ineriartortipparput, taamaammat Siumumiit Naalackersuisunut kaammattuutigissavarput pinerlunniartartut Hackerillu pakkersimaarniarlugit sillimaniarneq pitsaanerpaamiitsinnissaanik sulissuteqartuarneq nangeqqittumik sulissutigilluassagaat.

Nunarsuarmioqataanitsinni nunatta issittumi avannarlermi inissisimanerput nunarsuarmioqatitta silaannakkut angallannermik ukiorpassuarnik atorluartarpaat. Tamanna Siumumiit Naalackersuisunut kaammattuutigissavarput uagut kalaallit nunatta silaannartatta allat atuinerat, uagut aningaasatigut iluanaarutigilernissaanik nangittumik sulissuteqarfigilluassagaat.

Kalaallit nunatta pisuussutai aatsitassat nunatsinni aningaasarsiorfigilluarsinnaasat Siumut-minngaaniit oqaatigijuartarpagut. Nunatta nunat allaninngaaniit soqutigineqarnitta annertuut ilagivaat nunatsini aatsitassaatigut. Nunarsuarmi portusuunik illuliornerrujussuarni siunissami sioqqanik amiigaateqalertussaanagerat malinnaaffigijuarparput. Taamaammat Naalackersuisut kaammattoqqissuagut pitsaasumik nunatta pisuussutaanik nunat allat atorfissaqartitsinerannik annissuinernik siunissamilu takkukkumaartussat pisuussutigut nunatsinningaaniit iluanaarutaalluarnissaanik sulissuteqarnerat nangittumik ingerlateqqissaagaat.

Silaannaap pissusaanik allangoriartortoqarnerani malinnaanerput Siumumiit peqataffigilluarparput pingaartillugulu. Sermersuap aakkiartornera Kalaallit nunatsinnut annertuumik sunniuteqartussaavoq. Unammillernartut annertuut nuissapput, periarfissallu nutaat eqqumaffigisariaqarpagut. Nukissiuuteqarnikkut ineriartortitagut pitsaasut nunarsuarmi

tusaamaneqaatitta ilaat erngup atorneqarneratigut Naalakkersuisunut ingerlateqqittumik ineriartortitsinissaat Siumumiit kaammattuutigissuarput.

Nunarsuatsinni ajornartorsiutaagaluttuinnartutut annertuutut taakkartorneqartualersoq nunarsuarmioqatittalu sulissutigilluagaatut aallartinneqarnikoq plastikkimik atuinerujussuaq, inuit namminneq mingutsitsineq pilerseqataaffigisaat nunatsinni aaqqissuulluakkamik pinaveersaarneqarnissaanik Naalakkersuisut Siumumiit kaammattorusuppagut. Siusinaartumik nunatsinniit iliuseqarutta innuttatsinnut uumasortatsinnut avatangiisitsinnullu iluaqutaangaartussatut Siumumiit takorloorparput.

Siumup naggueqatitta Inuit suleqatiginerat attatiinnarlugulu nukittorsarniarppaa ilaatigut ICC aaqqissugaalluartoq nunarsuatsinnilu nukittuumik inissisimasoq aqputigalugu. Siumut-p ICC-p anguniagai pingaarnert illersugarai: Avannaarsuani Inuit suleqatigiinnerat nukittorsassallugu, Avannaarsuani avatangiisit illersussallugit, nunarsuarmioqatigiit katersuuffiini Inuit pisinnaatitaaffii soqutigisaallu saqqummiuttassallugit, kiisalu Avannaarsuani politikkikkut inuillu atugarisaasigut politikkimi sukannersumik tamakkiisumillu peqataassalluni.

Siumup pingaartippaa nunat avannarliit suleqatiginerat ingerlateqqissallugu nutartissallugulu aamma Nunat Avannarliit siunnersuisooqatigiivi aqputigalugu. Siumup kissaatigaa nunarput nunat avannarliit suleqaatigiinneranni sunniuteqarnerulissasoq eqqarsaatigalugit avatangiisit illersugaanerit, isumalluutit uumassusillit nungusaataanngitsumik atugaanerit kiisalu Avannaarsuata imartaani oqartussaanerulernissaq. Taamaattumik Siumup kissaatigaa Nunarput Nunat Avannarliit siunnersuisooqatigiivini namminerisaminik sinniisoqalissasoq.

Taama oqaaseqarluta Siumumiit Naalakkersuisut nunanut allanut tunngatillugu nassuiaataannut qujavugut, sulilluaqqinnissaannillu kissaallugit.

Mala Høy Kúko

Siumut

